కథానిక:

ధర్మపథం

'కలాధర'

నేనిప్పుడు జీవితంలో చివరమెట్టుమీద నిల్చుని నా కథ వినిపిస్తున్నాను.

నేనొక బిచ్చగత్తెను. నా పేరు మంగళ. నా వయస్సిప్పుడు 30 సంవత్సరాలు. నాకీ ప్రపంచంలో 'నా' అనేవాళ్లెవరూ లేరు. నాకు తల్లిదండ్రులు లేరు. భర్త లేడు అన్నదమ్ములు లేరు అక్కచెల్లెళ్ళు లేరు. బంధువులులేరు. ఈ ప్రపంచంలో నేను ఒక్కర్తెనే ఉన్నాను. నాకు తోడు దురదృష్టవంతురాలైన ఈ పసిబిడ్డ ఉంది. ఇది 'ంత దురదృష్టవంతురాలు కాకపోతే నా కడుపున పుడుతుంది? ఇది గతించిన జన్మల్లో ఎన్ని పాపాలు చేసుకుందో ఈ కడుపున పడింది. ఇది మరొక పుణ్యవంతురాలి కడుపున పడిఉండ కూడదా. ఈ పసిబిడ్డను చూచినప్పుడల్లా నా కడుపు తరుక్కుపోతుంది. అన్ని ఆశలూ నశించిన నాలో ఏదో ఒకటి ఆశలాంటిది కలుగుతుంది. ఈ జీవితంమీద విరక్తి కలిగి అనేకసార్లు చనిపోదామనుకున్నాను. ఏ రైలు క్రిందనో పడి ఈ బ్రతుకును సమాప్తి చేసుకుందా మనుకున్నాను. ఈ భావం నా మనస్సులోకి రాగానే ఈ పసితల్లి జ్ఞాపకం వచ్చేది. నా లోపలి తల్లి తపతపలాడేది. నేను పోతే ఎవరికీ నష్టంలేదు కాని ఈ పసిదానిగతి ఏంకావాలి! నా గుండె పగిలిపొయ్యేది. అందుకని బ్రతికి నన్నాళ్ళూ బ్రతుకుదామని నిశ్చయించుకున్నాను. ఈ పసితల్లికోసం బ్రతకడం నా ధర్మమని నిశ్చయించుకున్నాను.

అసలు మాది ఒక పల్లెటూరు. నా భర్త ఒక రైతు. మాకు పది ఎకరాల మెట్టపొలం ఉంది. ఒక ఇల్లు వుంది. ఒక ఆవు, ఒక గేదె ఉండేవి. వీటితో మా సంసారం పూటకి గుడ్డకూ లోపం లేకుండా జరిగిపొయ్యేది. నా భర్త చాలామంచి మనిషి; మెత్తని మనిషి. ఆయనకూ ఆయనవైపు బంధువులెవరూ లేరు. ఇంట్లో నేనూ, నా భర్తాక అంతే. నా భర్త నన్ను అమితప్రేమగా చూచే వాడు. ఒక్కసారి కూడా నన్ను ఒక్క మాటయినా అని యెరుగడు. నా పైన చెయ్యి చేసు కొని ఎరగడు. నన్ను తన ప్రాణంతో సమానముగా చూచుకునే వాడు. అలాంటి భర్తతో సంసారాన్ని నేను నాలుగు సంవత్సరాలు నాలుగు వెన్నెల రాత్రులుగా గడిపాను.

నాలుగేళ్ళు గడిచిపోయినై
అయిదో సంవత్సరం వచ్చింది.

మా కుటుంబంలో ఒక మార్పు వచ్చింది. ఒక గాలివాన వీచింది.

నా భర్తవైపు దూరపు బంధువు ఒకతను ఉన్నాడు. అతనుకూడా నా భర్తలాగానే పల్లెటూళ్లోనే పుట్టాడు. కాని అతను చిన్నతనము నుంచీ పుట్టిన ఊళ్ళోనే ఉండు రైతు కాలేదు. చిన్నతనములోనే తల్లితండ్రులమీద అలిగి ఇంట్లోనుంచి లేచి వెళ్లాడు ఒక పెద్ద పట్టణానికి చేరుకున్నాడు. పట్టణంలో ఒక కర్మాగారంలో కూలీగా చేరాడు. నెమ్మదిగా పని నేర్చుకున్నాడు. అధికారులకు అణిగిమణిగి ఉండి నమ్మకం సంపాదించుకున్నాడు. ఇలా ఉండిఉండి పనివాళ్లందరికీ పెత్తనదారయిన ఫోర్‌మన్ ఉద్యోగంలోకి వచ్చాడు. అతని కిప్పుడు నెలకు 300 రూపాయలు జీతం ఇస్తున్నారు. అతను నన్నూ నా భర్తనూ చూచిపోదామని మా ఊరికి వచ్చాడు.

రాకరాక దూరపుబంధువు వచ్చాడని నా భర్త సంతోషంతో పొంగిపోయాడు తోటకు వెళ్ళి కూరలు తెచ్చాడు నేను ఆ కూరలు వండి పరమాన్నంకాచి బంధువుకు చక్కగా విందు చేసిపెట్టాను. అతను మా యింట్లో నాలుగు రోజు లున్నాడు. నాలుగురోజులూ నా భర్తా అతనూ రాత్రింబగళ్లూ మాట్లాడుకున్నారు. అతను తన ఫాక్టరీనిగురించి తన మర్యాదను గురించి నా భర్తకు చెప్పిందేచెప్పడం. తనక్రింద 200 మంది కూలీలున్నారట. తన ఇల్లు చక్కని దొరల బంగళాలాగా ఉంటుందట. తనదగ్గరికి పెద్దపెద్ద దొరలువచ్చి ఇంజన్లు బాగు చేయించుకుని పోతారట. తన భార్య సినిమాలో స్త్రీలాగా సొగసుగా ఉంటుందట. తన పిల్లలు పెద్ద చదువులకు పోతున్నారట. తను రోజూ సాయంత్రం భార్యతో కలిసి పార్కులోకి షికారు పోతాడట.

ఇంటికి వచ్చిన బంధువు ఒకవారంరోజులుండి వెళ్ళాడు. అతను వెళ్ళిననాటినుంచీ నా భర్త ముఖంలో చూస్తున్నాను, ఏదో ఒకవిధమైన అసంతృప్తి కనుపిస్తున్నది. ఒక రకమైన బాధ కనిపిస్తున్నది.

ఒకరోజు రాత్రి నాభర్త నాతో ఇలా అన్నాడు: "రెండు రోజుల్లో మనం ఊరికి వెళ్ళాలి. సామాన్లుసర్దుకుంచు" అని. నేనునిర్విణ్ణురాలనై పోయాను. నాభర్త అకస్మాత్తుగా తల పెట్టిన ఈ ప్రయాణానికి కారణ మేమిటో నాకు అర్థంకాలేదు. నా భర్తను అడిగాను ఆయన చెప్పలేదు. నేను చెప్పమని బలవంతం చెయ్య లేదు.

రెండు రోజులకు మేమిద్దరం ప్రయాణమై వెళ్ళాం. ప్రశాంతమైన మా పల్లెటూరు నుంచి అశాంతమైన ఈ పట్నానికి చేరుకునే సరికి ఎంత పొద్దెక్కిందో నాకు తెలీలేదు. ఆకాశంలో మేఘం పట్టింది. వాన తుప్పరగా పడుతున్నది. పట్టణంలో అడుగుపెట్టగానే నాపాదాలు కంపించాయి. నాలో ఒక విధమైన భయం ప్రవేశించింది. నేనూ నాభర్తా పట్టణపు వీధిలో నడుస్తున్నాం. నేను నడవలేక పొయ్యాను అప్పుడు ఈ పసిది నాకడుపులో ఉంది. నా భర్త నన్ను చెయ్యిపట్టుకొని నడిపించాడు నడిచి నడిచి ఒక సత్రందాపుకు చేరుకున్నాం. సత్రంలోకి వెళ్లి పంచలో ఒక మూలగా కూర్చున్నాం. వాన నెమ్మదినెమ్మదిగా పెద్దదవుతున్నది. సత్రం ఒక పెద్ద సముద్రంలాగా ఉంది. వచ్చే జనానికీ పొయ్యే జనానికి అంతులేదు. నేను ఒకమూలగా ఒదిగి కూర్చుని ఉన్నాను.

వాన మరీ పెద్దదయింది. నాకు ఆకలివేసింది. ఇంటిదగ్గరనుంచి కట్టుకోవచ్చిన జొన్నన్నపు మూట తీసి నా భర్తకు పెట్టి, నేను తిని, కొనిని నీళ్ళుతాగి పడుకున్నాము. ఆ రోజల్లా వాన ఎడతెరిపిలేకుండా కురుస్తూనే ఉంది.

నేను నా భర్తతో ఎక్కువ మాట్లాడలేదు. ఆయనకూడా నాతో ఎక్కువ మాట్లాడలేదు.

మరునాడు తెల్లవారింది. నా భర్త ఊళ్లోకి వెళ్ళివస్తా నన్నాడు. నాకు భయమైంది. 'నేను ఒక్కర్తెనే ఉండలేను. నేను కూడా వస్తా' నన్నాను. క్రిందటిరాత్రి నాకు కొద్దిగా జ్వరం కాసింది. 'నీవు తిరగలేవు. నీకు ఒంట్లో బాగా లేదుకదా. నీ విక్కడే కూర్చునిఉండు. నేను అర గంటలో వస్తాను' అన్నాడు. నాకు తీరని భయంగా ఉంది. పంచలో ఒకవైపు ఒక ముసలమ్మ కూర్చుని ఉంది. నా భర్త నన్ను నెమ్మదిగా ఆమెకు పరిచయంచేసి ఆమెతో కాస్త నాకు తోడుగా ఉండమని చెప్పి ఊళ్ళోకి వెళ్లాడు. ఆ ముసలమ్మను చూస్తుంటే నా కెందుకో భయం వేసింది. ఆమె నన్ను మాటి మాటికి, 'పిల్లా' అని పిల్చేది. 'ఇట్లా పడివచ్చావేమే?' అనేది. అట్లా అంటుంటే నాకు ఏదో బావిలోకి దిగిపోతున్నట్లుగా ఉంది. నా భర్త ఎప్పుడు వస్తాడా అని కాచుకుని కూర్చుని నా కండ్లు కాయలు కాచిపోతున్నవి. నా భర్త ఎంతసేపటికీ రాడు. మా ఊళ్లో ఒక బ్రాహ్మణాయన ఉన్నాడు. ఆయన పురాణం చెబుతూ ఉండే వాడు. పురాణం వింటానికి నేను ప్రతినిత్యమూ వెళ్ళేదాన్ని. ఆయన సీతాదేవికథ చెప్పేవాడు. ఆ కథ వింటున్నప్పుడు నా మనస్సు సరిగ్గా ఇప్పు డున్నట్లే ఉంది.

నా భర్త వచ్చాడు. ఒకబండి తీసుకుని వచ్చాడు. నన్ను బండ్లో ఎక్కమన్నాడు. ఎక్కాను. బండి వెళ్ళి వెళ్ళి ఒక చిన్న పెంకుటింటిముందు ఆగింది. నా భర్త బండి దిగి ఇంట్లోకి వెళ్ళాడు నేను అనుసరించాను. బండివాడు మా సామాను తెచ్చి ఒక చిన్న కొట్లో పెట్టాడు. నా భర్తను 'ఇది ఎవరి ల్లని' అడిగాను 'మనఇల్లే' నన్నాడు. పగలు గడిచింది. ప్రొద్దు క్రుంకింది. రాత్రి వచ్చింది.

నాభర్త పడుకొనిఉన్నాడు.

నేను పాదాలదగ్గర కూర్చుని ఉన్నాను.

'మనం మళ్ళీ మనఊరు ఎప్పుడు వెడతా' మని అడిగాను.

నా భర్త పలకలేదు.

నేను ప్రాధేయపడుతున్నాను: 'మన వూరు మనం పోదాం మనం ఎన్నాళ్ళని ఈ పట్టణంలో ఉండగలం? మన కేముంది ఇక్కడ? అప్పుడే తెచ్చిన డబ్బంతా అయిపోవస్తున్నది. మన ఊరు మనం పోదాం. మన ఇల్లు ఎలావుందో. మన పొలం ఎలా ఉందో, మన పశువులు మేత లేక ఎలా ఎండిపోతున్నవో. మనం రేపే బయ ల్దేరిపోదాం' అన్నాను.

నా భర్త చివరకు నిజం చెప్పాడు. 'ఇంక మనం ఈ ఊళ్ళోనే ఉండాలి. నేను భూమినీ, ఇంటినీ, పశువులనూ అమ్మేసి ఇక్కడికి వచ్చాను. నాకు ఈ ఊళ్ళో ఉద్యోగం అయింది. అప్పుడు మన ఊరు వచ్చాడే, మన బంధువు, అతను నాకు ఉద్యోగం ఇప్పించాడు. రేపటి నుంచీ నేను కార్ఖానాకు వెళ్ళాలి.

నేను కూడా నెమ్మదిగా ఫోర్‌మన్ అవుతాను. అప్పుడు మనం సుఖంగా కాలం గడప వచ్చు. పొలం మీద బ్రతుకు ఏం బ్రతుకు? ఈ పట్టణంలో నీవుకూడా ఎక్కువ సుఖంగా నుండ వచ్చు. నీ విక్కడ ప్రొద్దస్తమానం చాకిరీ చెయ్యక్కర్లేదు. అన్నంకూడా వండనక్కర్లేదు. హోటల్‌నుంచి తెప్పించుకుని తిందాం' అన్నాడు.

నా తల తిరిగిపోయింది. నేను ఏడుపు ఆప లేక పోయాను. వెక్కి వెక్కి ఏడ్చాను.

నా భర్తకు కోపం వచ్చింది. ప్రతిదానికీ అడ్డు తగులుతానని నామీద మండిపడ్డాడు. విసుకుతో లేచి ఇంట్లోనుంచి వెళ్లిపోబోయాడు. నేను వెళ్లి కాళ్ళు పట్టుకున్నాను. ఇకనుంచీ అడ్డుతగలను, క్షమించమన్నాను. ఒక్కదానికి కూడా ఎదురాడను, క్షమించమన్నాను. ప్రతి విషయంలో ఆయన ఇష్టప్రకారమే నడుచుకుంటానన్నాను. మరుసటి రోజు తెల్లవారు ఝామునే లేచి వంటచేశాను.

ఏడుగంటలకు దూరంగా ఒక కూత వినపడింది. అది ఫాక్టరీకూత. ఆ కూత వింటే భయమవుతుంది. నా భర్త రెండు మెతుకులు నోట్లో వేసుకుని కార్ఖానాకు పరుగెత్తాడు. తొందరగా పరుగెత్తుతున్న నా భర్తను చూస్తే నాకు ఆపరాని ఏడుపు వచ్చింది. ఇంట్లోకి వెళ్లి వెక్కి వెక్కి ఏడ్చాను

రోజులు గడిచాయి. వారాలు గడిచాయి. నెలలు గడుస్తున్నవి. నాభర్త ప్రొద్దునపోతాడు. కార్ఖానాలో కొట్టుకుని కొట్టుకుని ప్రొద్దుగూకి వస్తాడు. ఆయన ముఖం వాడిపోయి ఉంటుంది. బట్టలు నల్లని ఇంజన్ నూనెతో మసికొట్టుకుని ఉంటాయి. జుట్టు రేగిపోయి ఉంటుంది. కండ్లు క్రాగుతున్న కుంపట్లలాగా ఉంటాయి' ఆయన్ను చూడగానే నాకు పట్టరాని దిగులు వేస్తుంది. జాలి వేస్తుంది. ఏడుపు వస్తుంది. రోజు రోజుకూ నా భర్త చిక్కిపోతున్నాడు. ముఖంలో ఇదివరకున్న కాంతి నెమ్మదిగా తొలిగిపోతున్నది. ఒకరోజు సాయంత్రం నా భర్త వచ్చి నన్ను ఒక రూపాయ పెట్లోనుంచి తీసి ఇవ్వమని అడిగాడు. ఎందుకో ననకుని ఇచ్చాను. ఒక రెండురోజులు పోయి విదు రూపాయ లడిగాడు ఇచ్చాను. ఇలా ఒక నెల రోజుల్లో ఇంటిదగ్గరనుంచి తెచ్చిన డబ్బంతా తీసుకుని వెళ్ళాడు. 'ఎందుకని తీసుకుని వెళ్ళుతున్నాడో' నాకు అర్థం కాలేదు

ఒక్కొకసారి వారం రోజులపాటు ఇంటికి వచ్చేవాడుకాదు 'ఎక్కడికి వెళ్ళావ'ని అడిగితే 'కార్ఖానా పనిమీద వెళ్ళా'ననేవాడు. 'ఏ ఊరు వెళ్ళా'రని అడిగితే జవాబుచెప్పక విసుక్కునే వాడు. ఇట్లా ఒకసారి ఒక వారం రోజుల వరకూ నా భర్త ఇంటికి రాలేదు.

ఒక రోజున వచ్చాడు. నాకు నా భర్తను చూడగానే భయం వేసింది. ఆయన కండ్లవంక చూస్తుంటే మరీ భయం ఎక్కువైంది. ఆయన శ్వాసలోనుంచి ఏదో ఒక విధమైన భయంకరమైన వాసన వస్తున్నది.

ఆయన ఇంట్లోకి వస్తూ జ్వరంతో తూలినట్టు తూలి గడప తట్టుకుని పడబోయాడు. నేను పట్టుకుని తెచ్చి మంచంమీద కూర్చోపెట్టాను. ఒక పదిరూపాయ లివ్వమన్నాడు. ఇంట్లో దమ్మిడీ లేదు. తెల్లవారితే ప్రక్క ఇంటివాళ్ళనైనా అడిగి తెస్తానన్నాను. ఆయనకు పట్టరాని కోపం వచ్చింది.

నా జీవితంలో మొట్టమొదటిసారి నా భర్త నన్ను కొట్టాడు. నా వీపుమీద కాలిబూటుతో కొట్టాడు. నా నుదిటిమీద కొట్టాడు. నేను ఎవరైనా వింటారని ఏడుపును లోలోపల కుక్కుకున్నాను. నా ముఖంమీద నెత్తురు కారుతున్నది. కాని ఎందుచేతనో నా భర్తను చూచి నాకు జాలివేసింది.

రోజులు గడిచాయి. వారాలు గడిచాయి, నెలలు గడిచాయి. రోజూ నా భర్త త్రాగి వచ్చేవాడు. నన్ను కొట్టి ఎక్కడికో వెళ్లి పొయ్యేవాడు.

ఒకరోజున నా జీవితంలో ఒక విషాదసంఘటన జరిగింది. అప్పుడు నేను ఆస్పత్రిలో ఉన్నాను. నా పక్కలో ఈ పసితల్లి పడుకుని చిరునవ్వు నవ్వుతున్నది. ఒక కుర్రవాడు పరుగెత్తుకుంటూ నాపక్కదగ్గరికి వచ్చి, నా భర్త చనిపోయాడని చెప్పాడు. ఆ మాట విని నేను చనిపోయాను. మళ్లీ ఎలా బ్రతికానో నాకు తెలీదు.

ఆ రోజు బోనస్ ఇచ్చారు. నా భర్త త్రాగాడు. ఆ రోజున నా భర్తకు రాత్రి డ్యూటీ. 5 గంటలనుంచి రెండుగంటలవరకు నా భర్త త్రాగాడు. ఒకటి కాదు. రెండు కాదు. ఎన్ని సీసాలు త్రాగాడో పాపం! ఆ రోజు చావడానికని త్రాగాడేమో! డ్యూటీకి వెళ్ళాడు. నా భర్త పనిమీద ఉన్న మిషన్ కొత్తది తెప్పించి నెలకూడా కాలేదు. అది నా భర్తను బలికోరింది.

ఈ కథ విని నేను కండ్లు మూశాను. నాకు స్మృతి లేదు.

నన్ను ఆస్పత్రినుంచి విడుదలచేశారు. పసిబిడ్డను చేతులో పట్టుకుని వీథిలోకి వచ్చాను. నా భర్త పోయాడు. నా ఆస్తి పోయింది. నాకు ప్రపంచమంతా పోయింది. మళ్ళీ ఊరికి వెడదామనుకున్నాను. ఈస్థితిలో మళ్ళీ ఊరికి వెళ్ళడానికి నాకు మనస్కరించలేదు.

ఆ రోజంతా పట్నంలో తిరిగాను. తిరిగ తిరిగి అలసిపోయి ప్రొద్దుగూకవచ్చేవేళకు ఒగి

(20 వ పేజీ చూడుడు)

రు. 20/8- లకు
ఫ్లాట్‌షేప్ ఎస్. డబ్ల్యు.

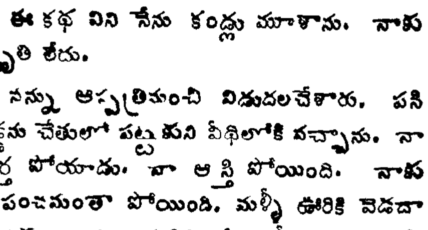

స్విస్ తయారు. సరిగా టైం చూపును, ప్రతీదరి 5 ఏళ్ల గ్యారంటీ. రాళ్లుఅమర్చబడినవి. నెం. 1 క్రోమియంకేసు గుండ్రము, చతురము. రు. 20/- మేలిరకం రు. 25/- ఫ్లాట్‌షేప్ 4 రాళ్లు రు. 30/- చిన్నసైజు 4 రాళ్లు రు. 33/- రోల్డుగోల్డు (10 ఏళ్లగ్యారంటీ. 4 రాళ్లు రు. 58/- క్రోమియం కేసు 15 రాళ్లు మేలిరకం. రు 45/- రోల్డుగోల్డు (10 ఏళ్లగ్యారంటీ) 15 రాళ్లు. రు. 85/- నెం. 2. 3. 4. రెక్టాంగ్యులర్‌టానూ లేక వంపు ఆకారము క్రోమియం కేసు 4 రాళ్లు. రు. 42/- 5 రాళ్లు రు. 45/- 7 రాళ్లు మేలిరకం. రు 50/- రోల్డుగోల్డు (10 ఏళ్ల గ్యారంటీ) రు 60/- 15 రాళ్లు రు 90/-. పోస్టేజి 12 అణాలు ఇంగ్లీషులోనే వ్రాయాలి.

STANDARD WATCH CO,
Post Box No. 11419, Calcutta 6 (A)

చాలా అందంగా ఉండేవాడు. ఆడవాళ్లకి మతులు పోయేవి, తెలుసునా?"

"ఓ! అదా సంగతి. వెనకటి రోజులు స్మృతికి తెచ్చుకుంటూ అదంతా అలా నిలబెట్టు కుంటున్నా డన్నమాట. పాపం, ఇక్కడ ఎవరూ లేరు అతన్ని చూసి ముగ్ధులయి పోయే వాళ్లు. ఆ మెడ పట్టీవేపు నేను తెల్లబోయి చూస్తూ కూర్చున్నాను. పాలరాతితో మలిచి నట్టు ఉన్నాయి. గడ్డం, అబ్బ! ఎంత మెత్తగా క్షవరం చేసుకున్నాడు! ఏమోయి, ఆర్కాడీ నికోలెచ్, ఇదంతా అసందర్భంగా లేదూ?"

"ఉంటే ఉండవచ్చు; కాని నిజంగా చాలా అద్భుతమయిన మనిషోయి!"

"గడిచిపోయిన తరంలోంచి ఇంకా మిగిలి ఉన్న శిలాప్రతిమ! కాని మీనాన్న చాలా గొప్ప మనిషి. ఊరికే కవిత్వం చదువుతూ కాలం వ్యర్థపుచ్చుతున్నాడు. వ్యవసాయాన్ని గురించి అట్టే తెలియదు. అయినా మంచి హృదయ మున్నవాడు."

"మా నాన్నలాంటివాళ్లు నూటికీ కోటికీ ఒక్కొక్క రుంటారు."

"చూశావా, ఎంత సంకోచంగానూ, ఎంత ఆందోళనపడుతూనూ ఉన్నాడో?"

ఆర్కాడీతల ఊపాడు, తను అక్కడికి సంకోచ పడనట్టూ, ఆందోళనపడనట్టూను.

"చాలా ఆశ్చర్యకరమైన విషయం"— బజరోవ్ అన్నాడు, ఈ వెనకటితరంలోని ఆదర్శప్రియులంతా, తమ నరాలను అతిసున్నితంగా, చివరకి విడిపోయేటంతవరకూ సాన పడతారు. ...... అంచేత మనస్సు స్థాయి తప్పుతుంది. ఇంక పోతానోయి. నాగదిలో ఇంగ్లీషు స్నానపుతొట్టి ఉంది. గదితలుపు మాత్రం మూతపడదు. కాని వీటి ఉపయోగాన్ని ప్రోత్సహించవలిసిందే. అది ఒకరకంగా ప్రగతికి సూచన—ఆ ఇంగ్లీషు స్నానపుతొట్టి".

బజరోవ్ వెళ్లిపోయాడు. చెప్పరానంత సుఖాన్ని అనుభవిస్తున్న భావం ఆర్కాడీని ముంచెత్తింది. తన సొంత ఇంట్లో సుఖంగా నిద్ర పోవడం చాలా మధురమైన అనుభవం—అతి పరిచితమైన ఆ ప్రక్కమీద, ఆత్మీయులు అతి ఆప్యాయంతో కుట్టిన ఆ బొంత కప్పుకొని పడుకోడం! ఆ బొంత బహుశా తన మునిలిదాది కుట్టి ఉంటుంది; ఆ చేతులు నిరంతరమూ, మృదువుగా, శ్రమ విశ్రాంతి ఎరక్కుండా పని చేసేవి. ఆర్కాడీకి యగరోవ్నా జ్ఞప్తికి వచ్చింది; నిట్టూర్చాడు. ఆమె ఆత్మకు పరలోకంలో శాంతి కలగాలని ప్రార్థించాడు......తనకోసం మాత్రం అతను ఏమీ ప్రార్థన చెయ్యలేదు.

అతడూ, బజరోవ్ కూడా తొందరగా నిద్ర పోయారు. కాని ఇంట్లో కొంతమంది చాలా సేపటివరకు మెలకువగానే ఉన్నారు. తన కొడుకు రాక నికోలై పెట్రోవిచ్‌ని కదిపివేసి నది. తన ప్రక్కమీద పడుకున్నాడు కాని, దీపువత్తులు ఆర్పివెయ్యలేదు. చేతిని దిండుగా పెట్టుకుని ఏవో దీర్ఘమయిన స్మృతులలో మునిగి పోయాడు. అతని సోదరుడు అర్ధరాత్రి దాటిన తరవాత కూడా చాలాసేపటివరకు చదువుకునే గదిలో కూర్చున్నాడు. చలిపొయ్యికి దగ్గరగా కుర్చీ వాల్చుకున్నాడు. చలిపొయ్యిలో నిప్పులు నుసి రాలుస్తున్నాయి. పావెల్ పెట్రోవిచ్ దుస్తులు మార్చుకోలేదు. లేతతోలు జోళ్లు విప్పివేసి తేలికయిన చైనాజోళ్లు తొడుక్కున్నాడంతే. 'అగాలిగ్నానీ' పత్రిక క్రొత్తప్రతి అతని చేతిలో ఉంది. కాని అతను చదవడంలేదు. చలిపొయ్యివేపు పరధ్యానంగా చూస్తూ కూర్చున్నాడు. పొయ్యిలో నీలిరంగు మంటలు అప్పుడప్పుడు సన్నగా లేస్తూ తగ్గిపోతున్నాయి; మళ్లీ లేస్తున్నాయి. అతని ఆలోచనలు ఎక్కడెక్కడ తిరుగుతున్నాయో దేవుడికెరుక; కాని అవి భూతకాలంలోనే తిరగడంలేదు. అతని ముఖభావం తీక్ష్ణంగానూ, చిరాకుగానూ ఉంది—గడిచిపోయిన విషయాలను జ్ఞప్తికి తెచ్చుకుంటున్నవాడి ముఖభావం అల్లా ఎప్పుడూ ఉండదు. ఇంటికి వెనకపక్కని ఒక చిన్న గదిలో నీలి జాకెట్ తొడుక్కుని, నల్లటి జుట్టుమీద తెల్లటి రుమాలు చుట్టుకుని, ఒక పెద్ద పెట్టెమీద ఒక యువతి కూర్చుని ఉంది. ఆమె ఫెనిచ్కా...సగం కునుకుతూ, సగం వింటూ

ధర్మపథం

(11-వ పేజీ తరువాయి)

చెట్టుకిందికి చేరుకున్నాను. ఈ పసిబిడ్డ ఎండకు వాడి శోషించి నిద్రపోతున్నది.

ఏం చెయ్యాలని ఆలోచించాను.

మరుసటిరోజు ఉదయాన నా భర్తకు ఉద్యోగం ఇప్పించిన మా బంధువుదగ్గిరికి వెళ్లాను. ఆయన నన్ను చూచి ఓదార్చాడు. నేను ఆయన కాళ్ళు పట్టుకుని ఏడ్చాను. ఈ పసిబిడ్డను చూపించాను. నా కేదైనా ఆదరవు చూప మన్నాను. ఆయనకు నామీద దయ కలిగింది. నాకు వాళ్ళ ఇంట్లో ఆశ్రయ మిచ్చాడు. కాని నేను వాళ్ళ ఇంట్లో ఎక్కువకాలం ఉండలేదు.

ఆయన భార్యను పుట్టింటికి పంపాడు. ఇంట్లో పనులన్నీ నేనే చేస్తున్నాను.

ఒకరోజు మధ్యాహ్నం నాబిడ్డను ఉయ్యాల్లో పడుకోబెట్టి నిద్ర పుచ్చుతున్నాను. ఆయన అక్కడికి వచ్చాడు. నా దగ్గరికి వస్తున్నాడు. నామీద చెయ్యిపడింది. నేను భయంతో పరు నాకు తెలిసింది. గెత్తుకుని వెళ్ళి ప్రక్కవాళ్ళ ఇంట్లో ఆ రోజంతా గడిపాను.

ఆరోజు రాత్రి సగం గడిచిన తరువాత నా బిడ్డను తీసుకుని ఆయనకు తెలీకుండా వీథిలో అడుగుపెట్టాను. ఈ వీథులు భగవంతుడు మా కోసం నిర్మించిన గృహాలు. నాకు ఎటువెళ్లాలో తోచలేదు. నడిచినడిచి వెళ్ళాను. దూరంగా రైలుస్టేషన్ కనుపిస్తున్నది. రైలుస్టేషన్ వైపు వెళ్ళాను. రైలుక్రిందపడి చచ్చిపోదామనిపించింది. నా చంకలో పసిబిడ్డ నిద్రిస్తున్నది. మూసివదాని కనురెప్పలవంక చూచాను. నా భర్త, నా ఇల్లు, నా కుటుంబం మా ఊరు, నా బ్రతుకంతా శీలగా నాకు తోచింది. ఈ పసిబిడ్డకోసం బ్రతకడానికే నిశ్చయించుకున్నాను. బ్రతకడానికి నాకు రెండే మార్గాలు కనుపించాయి.

ఒకటి—ఒళ్ళు అమ్ముకోవాలి.

రెండు—బిచ్చ మెత్తుకోవాలి.

రెండో మార్గంలో నాకు నా భర్తమూర్తి గోచరించింది. అటువైపే వెళ్లాను. రైలు స్టేషన్‌లో ప్రతిబల్ల దగ్గరికీ వెళ్లి నా పసిబిడ్డను చూచి దయతలచండని అడుక్కున్నాను.

శ్రీ జయంతి రామయ్యపంతులుగారు

కూర్చుంది. తరచు, తెరచిఉన్న తలుపు సందులోంచి అవతల కనబడుతున్న చిన్నపిల్లవాడి ఉయ్యాలవైపు చూస్తోంది. నిద్రపోతున్న ఆ శిశువుయొక్క లయ తప్పని ఉచ్ఛ్వాస నిశ్వాసాలు స్పష్టంగా వినబడుతున్నాయి.

అతిబాల్యవివాహము

(8-వ పేజీ తరువాయి)

వేలును నయియున్నారు. వీరిలో వివాహములై స్త్రీలకన్న పురుషులే యిరువదియెనిమిదిలక్షల నలువదియేడు వే లధికముగా గనబడుచున్నారు. ఇక నేబది వత్సరములుదాటి యఱువది సంవత్సరముల లోపునున్న వృద్ధదంపతులమాట యెత్తు కొన్నయెడల వారిలో నలువదిలక్షల నలువదియేడు వేల పురుషులును, పదునేడులక్షల యేబది మూడు వేల స్త్రీలును కాపురములు చేయుచున్నవారున్నారు కాబట్టి యీప్రాయము వారిలోను స్త్రీలకన్న పురుషులే యిరువదిరెండు లక్షల తొంబది నాల్గు వే లధికముగా నున్నారు. ఇకకట్టకడపట కాటికి గాళ్లు చాచుకొన్న యఱువదియేండ్లు దాటిన వృద్ధఘటములసంగతి విచారింతము. వీరిలో పురుషు లిరువదియాఱు లక్షల డెబ్బదిరెండువేలును, స్త్రీలాఱులక్షల యెనుబదినాలుగు వేలును ఉన్నారు. వీరిలో గూడ సంసార మీడ్చు పురుషులే స్త్రీలకన్న పందొమ్మిదిలక్షల యెనుబదియెనిమిది వే లధికముగా నున్నారు. మొత్తముమీద నలువదియేండ్లు దాటిన పెద్దలలో భర్తలున్న స్త్రీలకంటె భార్యలున్న పురుషులు డెబ్బదియొక్కలక్షల యిరువది తొమ్మిది వేలెక్కువగా నున్నారు. అనగా నీడెబ్బది యొక్కలక్షల పురుషులకును తమకు మనుమరాండ్రుగానో, మునిమనుమరాండ్రుగానో యుండవలసినభార్య లున్నారని యూహింపవలసియున్నది. ఈప్రకారముగాస్వర్గలోకయాత్రకు నడిదారిలో నున్న భర్తలను గట్టుకొని యఱువదినాల్గులక్షల బాలిక లేడ్చుచుండుటకును, బొమ్మలాటలతో సంతోషించుచుండవలసిన పిల్లభార్యలను గట్టుకొని డెబ్బదియొక్క లక్షలవృద్ధు లేడ్పించుచుండుటకును, అతిబాల్యవివాహములును, నిర్బంధవైధవ్యములునే కారణములుగదా? ఇట్టి ఘోరవ్యథలు మఱి యేదేశమునందైన నుండునా? వీనిని జూచియైన మనవారీ దురాచారములను మానుకొన యత్నింపరాదా? పెండ్లిండ్లు గాక బాధపడు పురుషుల సంఖ్య నీవరకే చెప్పియున్నాము. ఇక వయస్సు వ్యర్థముగా గడపెడు వితంతువుల యొక్కయు, విధురులయొక్కయు సంఖ్యను చిత్తగింపుడు. పదిసంవత్సరముల లోపుయస్సు వారిలో నిరువదియొక్క వేలు విధురులును అఱువదిమూడు వేలు విధవలును వున్నారు. పది సంవత్సరములుదాటి పదునేనుసంవత్సరములకు లోపలి వయస్సువారిలో నఱువదియైదు వేల విధురులును, లక్ష డెబ్బదినాలుగు వేల విధవలును ఉన్నారు. పదునేనేండ్లు దాటి యిరువది సంవత్సరములకులోపు వారిలో లక్ష ఎనిమిది వేలు విధురులును, మూడు లక్షలపండ్రెండు వేల విధవలును ఉన్నారు; ఇరువది యేండ్లుదాటి యిరువదియైదు సంత్సరములకులోపలి యీడువారిలో విధురులు రెండులక్షల యాఱువేలును విధవ లాఱులక్షల పదివేలును నున్నారు. ఈప్రకారముగా మన దేశములో నిరువదియైదు సంవత్సరములకులోపువయస్సువారిలో భార్యలను పోగొట్టుకొన్నవారు నాలుగులక్షలును భర్తలను పోగొట్టుకొన్నవారు దాదాపుగా పండ్రెండులక్షలును ఉన్నారు. మొత్తముమీద మన దేశములో విధురులనగా భార్యలు పోయినవారు నలువదినాలుగు లక్షలును, విధవలు కోటి యఱువదియొక్క లక్షలును, ఉన్నారు. ఇన్ని లక్షల విధురులును మొదలే వివాహములుకాక వయస్సు మీదిరినవారును బాలికలనిమిత్తమే ప్రయత్నము చేయుచు బాలికలసంఖ్య చాలనందున వేలకొలది రూప్యముల నిచ్చి కన్యకలను కొనుచు, కొనుటకు దొరకక ఘోటకబ్రహ్మచారులై వ్యభిచారాదులకు లోనై బాధపడుచుండుటకంటె నీ బాలవితంతువులలో నిష్టమున్నవారిని వివాహమాడుచు వచ్చినచో దా మెంత సుఖపడి యితరుల నెంతసుఖపెట్టుదురు? ఇప్పుడు నిత్యకృత్యములైయున్న శిశుహత్యలును గర్భస్రావములును అప్పు డెన్ని నివారణ మగును? ఓ మహాజనులారా! మీరుశాస్త్రమును, లోకానుభవమును చక్కఁగా విచారించి యింతటనైనను స్త్రీపునర్వివాహముల కనుజ్ఞ యిచ్చి బాల్యవివాహములను మానుకొందురు.

వీరేశలింగం-వీరుడు

(5-వ పేజీ తరువాయి)

జేసి, తెనుగుబిడ్డల జోహారులకు శాశ్వతంగా పాత్రు డయ్యేడు.

కవిత్వంలో, గద్యంలో, నాటకంలో, విమర్శనలో, ఆంగ్లభాషలో ఉన్న మంచి విషయాలు గ్రహించటంలో వెలుగొందేడ. ఈయనకవిత్వం విషయమై మహాకవి ప్రయోగం విద్వాంసులు చేయకపోయినా ఈయన కవిత్వంలో మహాకవిత్వలక్షణాలు, అత్యంత సత్యం, నగ్నసౌందర్యం ప్రకాశిస్తాయి. ఈ రెండు గుణాలుకల కవిత్వానికి కారకుడైనవాడు మహాకవి కాకపోతే ఇక ఎవడో నాకు తెలియదు!

ఈ వీరేశలింగంసత్యాపేక్ష, వీరు రచించిన ప్రతి గ్రంథంలో కనుపించకమానదు. మృదుత్వంలో మాధుర్యంకలిపి జనసామాన్యానికి (అంటే కొంచెం చదువుకున్నవారికి కూడ) మనోరంజకంగా ఉండేలాగ ఈయన కళా సృష్టిచేసేరు. అందుచేత ఈయనను ప్రథమ ఆంధ్ర ప్రజా (పీపిల్స్) కవియని చెప్పవచ్చు. వీరాధివీరుడైన భాషా విప్లవకారుడు.

ఈయనకు ముందు తెనుగుగద్యం గ్రంథరూపాన్ని అభివృద్ధిలో లేదు. అందరకు అర్థం అయే ఆధునాతన గ్రాంథికగద్యానికి స్రష్ట. 'గద్య తిక్కన' అనే బిరుదేకాకుండా 'గద్య వాగనుశాసనుడు' అనికూడా ఈయనకు బిరుదు ఇయ్యక తప్పదు.

ప్రహసనాలలో ప్రావీణ్యత చూపించేడు.

అధునాతన విమర్శనంలో తెలుగుకు త్రోవ చూపించేడు. స్వీయచరిత్ర రచించి ఆ రచనలో ముందడుగు వేశాడు. నాటకరచనలో నైపుణ్యత చూపించేడు. ఆంగ్లంలోని అమూల్యవిషయాలను ఆంధ్రంలో పొందుపరచి, విద్య, నాగరికత, సౌందర్యం, మాధుర్యం, సత్యం, ఆనందం, ఒకభాషవి, ఒకదేశానివీ కావు, మానవలోకానివి, అని చాటించి, కృత్రిమశృంఖలాలను బ్రద్దలుగొట్టి ఆంధ్రత్వానికి విశ్వత్వం ఇచ్చేడు. ఇన్నిమాట లెందుకు! అధునాతనఅయిన ఆంధ్ర భాషకు వాల్మీకి. సనాతన అధునాతన ప్రపంచానికి దివ్యమైన వంతెన.

బ్రహ్మసమాజవర్తియై తన వీరత్వవిప్లవశక్తి మహోన్నతప్రదేశం అయిన ఆధ్యాత్మికంలో కూడా చూపించేడు. దేవుని సన్నిధిని నగ్న హృదయంతో, సత్యకాంతితో ప్రార్థించేడుని భగవంతునికిని మానవునికిని ఉన్నట్టు ఉపపద్ధతం అయిన సామీప్యం వీరేశలింగ చూపించేడు.

ఇటువంటి మహానుభావుడు ఆంధ్రదేశంలో, మన కాలంలో పుట్టటం మనకు ఎంతో గర్వించవలసిన విషయం.

కాని మనవంటివారు కల ఈ కాలంలో పుట్టినందుకు వీరేశలింగం ఎంత గర్వించాలో నాకు సరిగ్గా తెలియదు.

ప్రతిఆంధ్రుడు ఈ ప్రశ్నకు తనకు తానే జవాబు ఇచ్చుకోవాలి.

నెరసిన వెంట్రుకలఔషధము

రంగు పూయనక్కరలేదు. ఆయుర్వేద చికిత్స. తెల్లని, రంగును మార్చి శాశ్వతముగా వెంట్రుకలకు నలుపు నిచ్చును. గుణం కానిచో, డబ్బు వాపసు చేయబడును. తెలుపు కొంచమైయుండిన రూ 2-8-0; మధ్యరకమైయుండిన రూ 3-8-0; పూర్తిగా యుండిన రూ 5-0-0.

గమనింపు:-ఇది మెదడుకు కంటికి మంచి పోషణ నిచ్చు ఔషధము.

Kesh Ranjan Aushadhalaya,
M. 63, P.O. Raniganj (Burdwan.)

నారసింహ లేహ్యము

బంగారు చేర్చబడినది. మేహము, నిస్సత్తువ, శుక్లనష్టమును హరించి బలమును కాంతిని వీర్యవృద్ధిని కలిగించు వరప్రసాదము—

20 తుల డబ్బి రు. 3-4-0 పోస్టేజి 10 అ.

పి. సి. ఏ. & కంపెనీ. పెరిదేపి—నెల్లూరు జిల్లా.